

ΔΕΘ 2022 versus «χειμώνας 1942»

του Πέτρου Σταύρου

REAGANOMICS

"We told them the wealth would 'trickle down!'"

DIY.DESPAIR.COM

Αν, σύμφωνα με την κυβέρνηση και κορυφαίους της υπουργούς, τους επόμενους μήνες θα περάσουμε τον πιο δύσκολο χειμώνα ύστερα από το 1942 (βλέπε Άδωνις Γεωργιάδης), τότε γεννάται το ερώτημα γιατί πράγμα ακριβώς την θέλουμε την ΔΕΘ και τις γνωστές εξαγγελίες μέτρων ελάφρυνσης και προθέσεων φιλολαϊκής οικονομικής πολιτικής; Ταιριάζουν με αυτό το ζοφερό κλίμα κάθε είδους γιορτές της «υγιούς επιχειρηματικότητας» και της ανάπτυξης μπροστά σε μια τόσο κρίσιμη κατάσταση; Για την κυβέρνηση φαίνεται πως ταιριάζουν, μια και οι διαπιστώσεις περί του πιο δύσκολου χειμώνα δεν αφορούν την ίδια και τα

μέτρα που οφείλει να πάρει, αλλά τους πολίτες. Αυτοί και αυτές, και κυρίως οι πιο ευάλωτοι/ες από αυτούς/ες, είναι που πρέπει να προσαρμοστούν, να πειθαρχήσουν και κυρίως να μην τολμήσουν να κατηγορήσουν μια κυβέρνηση που δεν φταίει σε τίποτα «καημένη» – ας όψεται η διεθνής κατάσταση!

Αν, κατά τα προηγούμενα χρόνια, ο ετήσιος θεσμός της ΔΕΘ ήταν μια αμφιλεγόμενη προσπάθεια να περιγραφεί, με εκλαϊκευμένους όρους, η μακροοικονομική πολιτική της εκάστοτε κυβέρνησης, στην αρχή της Ινδίκτου (οικονομικό έτος κατά τους Ρωμαίους) ίσως και με μια πτυχή αυτοκριτικής, δηλαδή «μετάνοιας» (κατά τους ορθόδοξους χριστιανούς και κληρονόμους της ρωμαϊκής παράδοσης) και μικροδιόρθωσης λαθών του προηγούμενου διαστήματος, φέτος πρόκειται, καθαρά, για πρωτοφανή πρακτική διαστρέβλωσης και συγκάλυψης της πραγματικότητας και ταυτόχρονα αποποίησης των όποιων κυβερνητικών -και πρωθυπουργικών- ευθυνών.

Οι διακηρύξεις

Η κυβέρνηση και ειδικότερα ο πρωθυπουργός, στη φετινή ΔΕΘ, λόγω και της υπόθεσης των υποκλοπών και του κόστους που αυτή είχε επί του κυβερνητικού και πρωθυπουργικού «προφίλ» και επί των δυνητικών «συμμάχων», επιχείρησαν να εμφανιστούν ως η μοναδική και αξιόπιστη «εγγύηση» της σταθερότητας, της ομαλότητας και της ισχυρής ανάπτυξης. Από ό,τι είδαμε και ακούσαμε, οι διακηρύξεις κινήθηκαν σε τρεις άξονες:

- 1) Κάποια λιγοστά μέτρα άμυνας για τους καταναλωτές απέναντι στις αποσταθεροποιημένες αγορές της ενέργειας, των τροφίμων και των ενοικίων.
- 2) Μέτρα εισοδηματικής και αγοραστικής στήριξης εργαζομένων και συνταξιούχων
- 3) παρεμβάσεις και προθέσεις, δηλαδή ευχές, «θωράκισης» της ισχυρής αναπτυξιακής τάσης που, υποτίθεται, χαρακτηρίζει την ελληνική οικονομία.

Κατά το παρελθόν και στον απόηχο της κρίσης του 2008 και των μνημονίων που ακολούθησαν, υπήρξε μια διεύρυνση των μακροοικονομικών και πολιτικών – κινηματικών συζητήσεων. Οι οικονομολόγοι και οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής, ενός ευρύτατου πολιτικού φάσματος, κάτω από την πίεση κινημάτων και πολιτικών οργανώσεων, απομάκρυναν, μερικώς, τις αληθοφάνειες των «τυφλοσούρτηδων» της οικονομικής πολιτικής προς μια πιο ρεαλιστική και ταυτόχρονα ριζοσπαστική άποψη της οικονομίας. Ήδη όμως, από την εποχή της διακυβέρνησης του ΣΥΡΙΖΑ, αυτή η ευρεία συζήτηση έχει πλήρως εξαφανιστεί και έχει δώσει τη θέση της στη σιωπή, στον τεχνοκρατικό εμπειρισμό και την αποδοχή κάθε βραχυπρόθεσμης επιδοματικής πολιτικής της κυβέρνησης. Κάτω από την πίεση μιας τρομακτικά συνδυασμένης και πολυπαραγοντικής κρίσης, ξεχνάμε ή δεν έχουμε καν τη διάθεση να ψάξουμε, λίγο παραπάνω, το υπόβαθρο της κυβερνητικής οικονομικής πολιτικής.

Ας επιχειρήσουμε λοιπόν εδώ μια συνοπτική αποτίμηση της λογικής αυτής της οικονομικής πολιτικής, στη βάση των εξαγγελιών της κυβέρνησης στο πλαίσιο της ΔΕΘ:

Τι είναι τα μέτρα προστασίας που παίρνει η κυβέρνηση για να αντιμετωπίσει την ακρίβεια και την αστάθεια των αγορών;

Να θέσουμε ευθέως το ερώτημα: Μπορεί να υπάρξει πραγματική προστασία από την ακρίβεια και τις αγορές; Η απάντηση είναι πως όχι αν δεν αλλάξουν οι ίδιες οι αγορές. Αλλά πριν από αυτό το ερώτημα θα πρέπει να απαντήσουμε σε ένα άλλο: Στη σημερινή οικονομική συγκυρία οι τιμές αυξάνονται, με μεγάλη ταχύτητα, εξαιτίας των αγορών (της ενέργειας συγκεκριμένα, ή της αγοράς των ενοικίων π.χ.) ή αυξάνονται λόγω κάποιων άλλων παραγόντων; Δύσκολο αυτό το νέο ερώτημα γιατί, εκ πρώτης όψεως, φαίνεται ότι οι αγορές προσδιορίζουν τις τιμές των εμπορευμάτων και άρα το ύψος τους. Όμως, στην πραγματικότητα, οι αγορές προσδιορίζουν τις τιμές ισορροπίας, προσφοράς και ζήτησης, και μάλιστα οι σημερινές τιμές ισορροπίας είναι εξαιρετικά ασταθείς και ευμετάβλητες.

Τελικά, τι προσδιορίζει το ύψος των τιμών; Τα σημεία ισορροπίας προσφοράς και ζήτησης; Μα αυτά είναι σημεία ισορροπίας, σταθερά ή ασταθή και όχι σημεία χαμηλά ή ψηλά. Μήπως τις τιμές τις αυξάνει ο μηχανικός υπολογισμός με βάση το οριακό κόστος; Μα αυτός εξηγεί γιατί πληρώνουμε την μεγαβατώρα με βάση την τελευταία μονάδα που μπαίνει στο σύστημα και όχι γιατί η μεγαβατώρα έχει υψηλή τιμή. Για να μην μακρηγορούμε, λοιπόν, το ύψος των τιμών των εμπορευμάτων προσδιορίζεται, σε τελευταία ανάλυση, από τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα, δηλαδή από αυτό από το οποίο συνίσταται ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής και που είναι η ατομική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής.

*Ο νεοφιλελευθερισμός λοιπόν, στον οποίο ομνύει η κυβέρνηση, χρησιμοποιεί τις αγορές σαν μηχανισμό υπερενίσχυσης των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας. Γι' αυτό και το επιχείρημα ότι οι αγορές και ο ανταγωνισμός ρίχνουν τις τιμές δεν ισχύει σε αγοραίες συνθήκες ανισόμετρης ενίσχυσης των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων. Τόσο οι υψηλές τιμές του φυσικού αερίου, των τροφίμων, των ειδών *super market* όσο και οι υψηλές τιμές των ενοικίων, στην ελληνική αγορά κατοικίας, οφείλονται στα ισχυρά ιδιοκτησιακά δικαιώματα που ενίσχυσαν οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές δεκαετιών, τα μνημόνια, οι ιδιωτικοποιήσεις, τα χρηματιστήρια, η χαμηλή προσφορά κατοικιών, η εξάπλωση του τουριστικού τομέα, η συγκεντροποίηση των αγορών, τα μονοπώλια και τα ολιγοπώλια και οι μηχανισμοί προσδιορισμού της τιμής της μεγαβατώρας, με βάση το οριακό κόστος.*

Αντίστροφα, κάθε τι που αμφισβητεί τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα, όπως το εργατικό κίνημα, οι συνδικαλιστικοί αγώνες, το δίκαιο εμπόριο, οι δομές αλληλεγγύης, οι νέες τεχνολογίες και τεχνικές, οι συνεταιρισμοί και νέες μορφές παραγωγικών μονάδων, οι αποκεντρωμένες μονάδες παραγωγής ενέργειας, τα δημόσια προγράμματα κοινωνικής κατοικίας, οι περιορισμοί ενοικίων και το πλαφόν σε τιμές βασικών προϊόντων, οι κοινωνικοποιήσεις και κρατικοποιήσεις και τελικά η αντικατάσταση του οριακού προσδιορισμού των ενεργειακών τιμών

από τον προσδιορισμό με βάση το μέσο κόστος, ρίχνει τις τιμές.

Σύμφωνα με την εφημερίδα «Ναυτεμπορική» «Η Ελλάδα χρειάζεται να εισάγει περί τα 70 δισεκατομμύρια κιλοβατώρες για να καλύπτει τις ετήσιες ανάγκες. Αν η τιμή του φυσικού αερίου παραμείνει σε επίπεδα υψηλότερα των 240-250 ευρώ, αυτό σημαίνει ότι οι εισαγωγές μπορεί να φτάσουν να κοστίζουν ακόμη και 1,5 δισ. ευρώ σε μηνιαία βάση από μόλις 200-300 εκατ. ευρώ με βάση τις τιμές στις αρχές του 2021. Αυτή τη διαφορά είναι αδύνατον να μην την επιβαρυνθεί κάποιος». Αυτός ο κάποιος είναι οι ίδιες οι επιχειρήσεις, οι καταναλωτές, ο δημόσιος προϋπολογισμός, η ευρωπαϊκή ένωση και όλοι αυτοί μαζί κ.λπ. Μια άλλη είδηση λέει ότι όλος ο ενεργειακός κλάδος της Ευρώπης έχει μπει σε μεγάλο κίνδυνο χρηματοπιστωτικής κατάρρευσης. Λόγω των υψηλών τιμών του φυσικού αερίου τα margin calls των επιχειρήσεων, δηλαδή οι υποτιμήσεις των εταιρικών εγγυητικών κεφαλαίων, είναι της τάξεως του 1,5 τρισ. δολ.! Αντίστοιχα είναι τα ποσά που πρέπει να καταβληθούν ως χρηματοοικονομικό στήριγμα (back up) στους ισολογισμούς αυτών των εταιριών. Τεράστια ποσά! Ταυτόχρονα, ο κίνδυνος κατάρρευσης της καταναλωτικής δαπάνης για ενέργεια (και όχι απλά η ορθολογική και σχεδιασμένη μείωσή της, λόγω της κλιματικής αλλαγής και της ανάγκης για ενεργειακή μετάβαση) απειλεί να στερήσει τις ιδιωτικές επιχειρήσεις από τον απαραίτητο κύκλο εργασιών. Αλλά και η συγκέντρωση της προσπάθειας στην αποσόβηση της ενεργειακής κατάρρευσης μπορεί να μετατραπεί σε κατάρρευση της καταναλωτικής δαπάνης σε άλλους τομείς. Μπρος γκρεμός και πίσω ρέμα δηλαδή! Γενικά, οι υπερβολικά υψηλές τιμές του φυσικού αερίου απειλούν με ισοπέδωση την αγοραστική δύναμη ευρύτατων εισοδηματικών στρωμάτων, με αποτέλεσμα τη βραχυκύκλωση όλης της οικονομίας.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση φαίνεται πως έχει χάσει τον έλεγχο της ενεργειακής της βάσης. Οι κίνδυνοι κατάρρευσης τόσο της προσφοράς όσο και της ζήτησης του εμπορεύματος «ενέργεια» είναι πολύ μεγάλοι. Εξίσου σημαντικοί είναι και οι κίνδυνοι χρηματοοικονομικής κατάρρευσης των μεγάλων επιχειρήσεων

ενέργειας. Οι σημερινές τιμές του φυσικού αερίου, αλλά και του πετρελαίου, δεν αντανakλούν, ευθύγραμμα, κόστη παραγωγής ή απλά περιορισμένες ποσότητες λόγω πολέμου και κυρώσεων στη Ρωσία, ούτε κάποιον ανορθολογικό υπολογισμό. Δεδομένων όλων αυτών των περιορισμών της προσφοράς αντανakλούν, κυρίως, την προσπάθεια του καπιταλιστικού πόλου Ευρώπη να επανακτήσει την ενεργειακή του βάση, μέσα από τον ανταγωνισμό με την Ασία. Την μάχη αυτή την καθοδηγούν οι κεφαλαιακές δυνάμεις – ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής στον ενεργειακό, μεταφορικό και χρηματοπιστωτικό τομέα. Μεγάλος αντίπαλός τους, η αυτοαναφορικότητά τους.

Τελικά, τα μέτρα προστασίας και επιδοματικών ενισχύσεων μιας οποιασδήποτε κυβέρνησης -και πολύ περισσότερο της ελληνικής- στο νεοφιλελεύθερο πλαίσιο των ευρωπαϊκών αγορών δεν συνιστούν πραγματική ασπίδα για τα ευάλωτα στρώματα ή για το περιβάλλον και ούτε ωθούν προς την ενεργειακή μετάβαση, σε ένα άλλο οικολογικό μοντέλο εξοικονόμησης (και όχι απλά περιστολής της κατανάλωσης) και βέβαια μην περιμένουμε να ρίξουν τις τιμές ή να τις σταθεροποιήσουν σε χαμηλότερα επίπεδα. Σε ένα πρώτο στάδιο συνιστούν βραχυπρόθεσμες απόπειρες διατήρησης της ενεργειακής βάσης των επιμέρους χωρών-μελών καθώς και του ιδιωτικοποιημένου χαρακτήρα της (παρά τις κάποιες κρατικοποιήσεις που έχουν γίνει ή προτείνονται) που κινδυνεύουν να καταρρεύσουν από τις ιστορικά υψηλές τιμές του φυσικού αερίου, την ανεξέλεγκτη κατάρρευση της κατανάλωσης και τη δραματική αύξηση του κινδύνου και του κόστους αντιστάθμισης των μεγάλων ενεργειακών επιχειρήσεων.

Μεσομακροπρόθεσμα, όμως, διαφαίνεται η τάση να συνδεθούν ποσοτικά οι κρατικές ενισχύσεις με τη «δεξαμενή» των λεγόμενων υπερεσόδων των παραγωγών ηλεκτρικού ρεύματος και να συγκεκριμενοποιηθεί η στόχευση των ενισχύσεων στα πολύ χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριά. Τα υπόλοιπα νοικοκυριά θα πρέπει να μειώσουν την κατανάλωση ενώ ο κρατικός προϋπολογισμός - ειδικότερα της Ελλάδας- θα πρέπει να ασχοληθεί με την εκ νέου

παραγωγή πλεονασμάτων. Μένει να δούμε πώς θα αντιδράσουν οι παραγωγοί ηλεκτρικού ρεύματος, που χάνουν τα υπερέσοδα, και αν θα περιορίσουν την παραγόμενη ποσότητα.

Ο χρονικός ορίζοντας αποτελεσματικής και επαρκούς λειτουργίας των μέτρων, σε επίπεδο ΕΕ, είναι άγνωστος. Σίγουρα όμως δεν καλύπτουν την χρονική απόσταση που αντικειμενικά υπάρχει μεταξύ της απόφασης κατάργησης μιας ενεργειακής πηγής και της αντικατάστασής της με μια άλλη, εξίσου ασφαλή με την προηγούμενη. Αν υποθέσουμε ότι επιτυγχάνεται, σε μια πρώτη φάση, η μείωση της κατανάλωσης ενέργειας αλλά οι τιμές της ενέργειας συνεχίζουν την ανοδική τους πορεία, μέχρι πού μπορεί να συνεχιστεί αυτό; Πόση κατανάλωση μπορεί να εξοικονομηθεί και με ποιον τρόπο; Η μεταφορά με αγωγούς του απαραίτητου φυσικού αερίου ήταν θεμελιακό στοιχείο της ευρωπαϊκής ενεργειακής βάσης. Αντίθετα, οι παραδόσεις υγροποιημένου φυσικού αερίου δεν είναι εξασφαλισμένες σε σταθερές τιμές και στις αναγκαίες ποσότητες, και κάθε φορά εξαρτώνται από πολλούς παράγοντες. Η Ευρώπη, με αποκλειστικά δική της ευθύνη, βαδίζει σχεδόν στα τυφλά. Το ίδιο και η ελληνική οικονομία και τα μέτρα που παίρνει.

Τα υποσχόμενα μέτρα εισοδηματικής στήριξης της κυβέρνησης και ο ρόλος του «πατερούλη» της αγοράς εργασίας

Ας δούμε τώρα τα μέτρα εισοδηματικών ενισχύσεων που εξήγγειλε ο Κ. Μητσοτάκης στη ΔΕΘ και αν αυτά συνιστούν κάποια πολύ σημαντική βοήθεια, για τα φτωχά εισοδηματικά στρώματα, ή όχι. Το ύψος τους θα ανέλθει μόλις σε 5,5 δισ. ευρώ και θα αφορούν σε:

- επίδομα 250 ευρώ για περίπου 2.300.000 ευάλωτους (χαμηλοσυνταξιούχους, μακροχρόνια ανέργους, ανασφάλιστους υπερήλικες κ.λπ.)
- πρόσθετη δόση ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος στους δικαιούχους του
- αύξηση φοιτητικού επιδόματος στέγης
- αύξηση επιδόματος θέρμανσης

- έκτακτη ενίσχυση αγροτών και κτηνοτρόφων
- αύξηση επιδομάτων σε ειδικές κατηγορίες εργαζομένων (νοσοκομειακοί, στρατιωτικοί κ.λπ.)
- κατάργηση της εισφοράς αλληλεγγύης
- απαλλαγή από το 40% των ασφαλιστικών εισφορών των επιχειρηματιών που θα μετατρέψουν της θέσεις μερικής απασχόλησης σε πλήρους απασχόλησης
- παρεμβάσεις ενίσχυσης της ιδιοκατοίκησης
- αυξήσεις σε 1.500.000 συνταξιούχους έως και 7%, μετά από 12 χρόνια
- νέα αύξηση του κατώτατου μισθού.

Η πρώτη παρατήρηση που έχουμε να κάνουμε είναι ότι τα περισσότερα από αυτά τα μέτρα θα έπρεπε κανονικά να τα είχε υλοποιήσει η κυβέρνηση και χωρίς να ενσκήψουν η πανδημία, η ενεργειακή κρίση και η ακρίβεια. Τα περισσότερα από αυτά είναι μέτρα που προτείνει η έκθεση Πισσαρίδη, που αποτελεί τον οδοδείκτη της κυβέρνησης αυτής. Η έκθεση Πισσαρίδη προτείνει δραστική ελάφρυνση των οικονομικών υποκειμένων, από τους περισσότερους φόρους που βαρύνουν (τους εργοδότες και τους εργαζόμενους) την εργασία στον ιδιωτικό τομέα και τη διατήρηση, σε σημαντικά επίπεδα εισπραξιμότητας, των φόρων κατανάλωσης. Η σχετική μετατόπιση του φορολογικού συστήματος από την εργασία στην κατανάλωση θα πρέπει να συνοδευτεί από ειδικές επιδοματικές ενισχύσεις των χαμηλόμισθων.

Ξεκάθαρα πράγματα! Η έκθεση Πισσαρίδη προτείνει τη μείωση των άμεσων και έμμεσων κοινωνικών και ασφαλιστικών εισφορών προς το κοινωνικό κράτος και το ασφαλιστικό σύστημα και την αντικατάστασή τους από την, «εκ των ενόντων», επιδοματική φιλανθρωπία ενός ελάχιστου κράτους πρόνοιας. Η κυβέρνηση, έστω και με καθυστερήσεις, εφαρμόζει τον οδικό χάρτη της έκθεσης Πισσαρίδη. Δεν πρόκειται να εφαρμόσει ειδικές εισοδηματικές ενισχύσεις για την αντιμετώπιση της ακρίβειας και της ενεργειακής κρίσης. Θα εφαρμόσει αυτό που έλεγε από την αρχή της διακυβέρνησής της το 2019. Απλά το εξαγγέλλει σήμερα, το 2022, με αφορμή την ΔΕΘ και ενόψει του εκλογικού

έτους 2023.

Η δεύτερη παρατήρηση που έχουμε να κάνουμε είναι για την λεγόμενη κατάργηση της εισφοράς αλληλεγγύης. Από παραδείγματα που δημοσιεύτηκαν στον Τύπο βλέπουμε το εξής εξωφρενικό του μέτρου αυτού: Εισοδήματα οριακά χαμηλόμισθων υπαλλήλων του Δημοσίου (10.000 ευρώ τον χρόνο) ενισχύονται με ολόκληρο... 1,8 ευρώ τον μήνα, ενώ εισοδήματα των 30.000 ευρώ ενισχύονται με 56 ευρώ τον μήνα. Με λίγα λόγια, το μέτρο αυτό αποδυναμώνει τα έσοδα του κράτους και ταυτόχρονα αφήνει ανεπηρέαστα τα χαμηλά εισοδήματα που υποφέρουν πιο πολύ από την τρομακτική ακρίβεια. Πέρα από το γελοίο ποσό που παραμένει στη διάθεση του εργαζόμενου/ης, η εφαρμογή του μέτρου αυτού είναι περισσότερο ιδεολογική και μεταδίδει το εξής μήνυμα: «Ξεχάστε τις αυξήσεις στο Δημόσιο. Αν πάρετε κάτι παραπάνω, θα είναι εκτός μισθού και θα συνδέεται με τα αδιευκρίνιστα συστήματα μπόνους και τη γενικότερη υπηρεσιακή σας εξέλιξη».

Η τρίτη παρατήρηση συνδέεται με τις υποτιθέμενες «σημαντικές» αυξήσεις που θα δοθούν στους συνταξιούχους. Λέγεται ότι θα χρησιμοποιηθεί (βάσει νόμου) ο αλγόριθμος $(ΑΕΠ + \text{Πληθωρισμός})/2$. Σύμφωνα με αυτόν τον αλγόριθμο, οι αυξήσεις που θα δοθούν από το 2023 μπορεί να φτάσουν και το 7% μετά από 12 χρόνια (Οι εκτιμήσεις μιλάνε για πληθωρισμό 7% και ανάπτυξη κοντά στο 7% για ολόκληρο το έτος). Το ερώτημα είναι γιατί διαιρείται με το 2 το άθροισμα πληθωρισμού και ανάπτυξης; Προφανώς δεν υπάρχει ταμειακός λόγος για τη διαίρεση αυτή. Επιπρόσθετα, ο πληθωρισμός που αντιμετωπίζουν οι περισσότεροι/ες συνταξιούχοι είναι παραπάνω από τον επίσημο 7% και σε ορισμένες περιπτώσεις χαμηλοσυνταξιούχων μπορεί να φτάνει και το 20% ή και να το ξεπερνάει.

Ο πραγματικός πολιτικός – διανεμητικός λόγος που δίνονται αυτές οι συγκεκριμένες αυξήσεις είναι για να μειωθεί ακόμα περισσότερο το μερίδιο των συνταξιούχων στο εθνικό εγχώριο προϊόν, χωρίς να θιγεί η υποτιθέμενη κοινωνική ευαισθησία της κυβέρνησης και του κράτους απέναντι στις συνέπειες της

ακρίβειας.

Ούτε αυτό το μέτρο πρόκειται να βοηθήσει τα χαμηλά εισοδήματα να αντιμετωπίσουν την οικονομική λαίλαπα που έρχεται. Μάλιστα, χάρη στην προηγηθείσα πολιτική ΣΥΡΙΖΑ και Κατρούγκαλου με τους επανυπολογισμούς των συντάξεων και τις προσωπικές διαφορές, για να αισθανθούν πραγματικές αυξήσεις στις τσέπες τους οι συνταξιούχοι (κυρίως οι παλιοί πριν το 2016) θα έπρεπε να δοθούν άλλες πέντε – έξι τέτοιες αυξήσεις και κάπως να μειωθεί η προσωπική διαφορά που «φράζει» την αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος του/της συνταξιούχου.

Η τέταρτη παρατήρηση αφορά την αύξηση του κατώτατου μισθού στα 751 ευρώ από 713 (αύξηση 5% περίπου) το 2023. Να θυμίσουμε ότι η αύξηση του κατώτατου μισθού για το 2022 υπολογίζεται κατά 9,7%. Σύμφωνα, επίσης, με το ΙΝΕ ΓΣΕΕ, μόνο τον Απρίλιο του 2022 ο κατώτατος μισθός υπέστη μείωση της αγοραστικής του δύναμης κατά 18% ενώ ο μέσος μισθός μερικής απασχόλησης κατά 28%. Η αδυναμία της εξαγγελίας, όμως, δεν φαίνεται μόνο στην τεράστια διαφορά που υπάρχει μεταξύ της απώλειας της αγοραστικής δύναμης και του ποσοστού της αύξησης. Τα ερωτήματα που έχουν δύσκολη απάντηση είναι δύο. Πρώτον: Περνάει η όποια αύξηση του κατώτατου μισθού στην υπόλοιπη μισθολογική κλίμακα; Και δεύτερον: Λαμβάνεται ο αυξημένος ονομαστικός κατώτατος μισθός;

Η απάντηση και στα δύο ερωτήματα είναι αρνητική. Σήμερα, στην ελληνική οικονομία και πολιτική – συνδικαλιστική σκηνή δεν υπάρχει εκείνο το συλλογικό υποκείμενο που να επιβάλλει την ουσιαστική επανέναρξη των πραγματικών συλλογικών διαπραγματεύσεων. Από το 2012 που διακόπηκαν οι συλλογικές διαπραγματεύσεις παρέμεινε ο κατώτατος μισθός με παγωμένες τις τριετίες (αναγνώριση προϋπηρεσίας). Ο μέσος μισθός στον ιδιωτικό τομέα ήταν στα 1.241 ευρώ το 2011 και το 2021 ήταν στα 925 ευρώ.

Ταυτόχρονα, ισχύουν τρεις, τουλάχιστον, θεσμικές συνθήκες

στην αγορά εργασίας και στο εργασιακό περιβάλλον που δεν αφήνουν να περνούν οι αυξήσεις του κατώτατου μισθού στο διαθέσιμο εισόδημα των εργαζομένων. Οι τρεις αυτές συνθήκες είναι α) η εξάπλωση της μερικής απασχόλησης, β) η εργασία και πληρωμή με μπλοκάκι και γ) η χρήση του εργόσημου ακόμα και από μεγάλες επιχειρήσεις. Όμως, όταν δεν υπάρχουν συλλογικά υποκείμενα της εργατικής τάξης, το κενό το καλύπτουν οι «πατερούληδες» κρατικοί λειτουργοί και πρωθυπουργοί. Η αύξηση του κατώτατου μισθού δεν θα ενισχύσει την άμυνα των μισθωτών στρωμάτων απέναντι στην ακρίβεια, διότι ο ίδιος ο κατώτατος μισθός είναι πολιτικά και κοινωνικά απενεργοποιημένος από τις προηγούμενες μνημονιακές πολιτικές.

Η πέμπτη παρατήρηση αφορά την πρόθεση της κυβέρνησης να ελέγξει και να περιορίσει τη μερική απασχόληση. Προτείνει μάλιστα το «γενναίο» μέτρο της μείωσης των ασφαλιστικών εισφορών, κατά 40%, σε όποιον εργοδότη μετατρέψει τις θέσεις μερικής απασχόλησης σε θέσεις πλήρους απασχόλησης. Μα οι εργοδότες ήδη κερδίζουν κατά 50% απαλλαγές από τις ασφαλιστικές εισφορές, την ετήσια άδεια και την καταβολή των δώρων, με την εκτεταμένη εφαρμογή της μερικής απασχόλησης και 65% από την εφαρμογή του εργόσημου. Το σωστό μέτρο θα ήταν νομικός και διοικητικός περιορισμός των μορφών μερικής απασχόλησης, σε ποσοστό κάτω από το 20% ανά επιχείρηση. Με το μέτρο που προτείνει η κυβέρνηση, όλοι οι εργοδότες θα προσλάβουν μερικώς απασχολούμενους για να κερδίσουν μετά το 40%...

Η έκτη και τελευταία παρατήρηση αφορά στη διαφαινόμενη πρόθεση της κυβέρνησης να ασκήσει κάποιου είδους στεγαστική πολιτική και να αυξήσει την ιδιοκατοίκηση. Δεν μπορεί να υπάρξει καμία παρέμβαση στην αγορά κατοικίας και ειδικά στη πλευρά της προσφοράς χωρίς δημόσια, κανονική (χωρίς χρηματοοικονομικές αλχημείες) και μακροχρόνια παρέμβαση δραστικής αύξησης της κοινωνικής κατοικίας. Η κυβέρνηση δεν λέει κάτι τέτοιο και περιορίζεται σε μέτρα που έχουν περισσότερο διακηρυκτικό χαρακτήρα, έκτακτης ανάγκης και

περιορίζεται σε ομάδες-στόχους που θέλει να κερδίσει εκλογικά.

Επειδή η προσφορά νέας κατοικίας έχει πολλές πλευρές ανελαστικότητας, θα πρέπει το οποιοδήποτε δημόσιο πρόγραμμα αύξησης του κτηριακού αποθέματος κοινωνικής κατοικίας να συνδυαστεί με τον άμεσο έλεγχο των ενοικίων και ορισμένων πλευρών της τουριστικής αγοράς. Όμως ο έλεγχος των ενοικίων και γενικότερα της στεγαστικής αγοράς δεν μπορεί να εξυπηρετηθεί από μια νεοφιλελεύθερη κυβέρνηση που η παρέμβασή της θα είναι, στην καλύτερη περίπτωση, ανάλογη της επιδοματικής– φιλανθρωπικής πολιτικής που ακολουθεί σε άλλους τομείς. Η διαμονή σε οικονομικά προσιτά σπίτια μέσα από μακροχρόνια σχέση ενοικιαστή – ιδιοκτήτη, χωρίς ο δεύτερος να εκμεταλλεύεται τη μονοπωλιακή του θέση, αποτελεί μορφή ιδιοκατοίκησης που μια νεοφιλελεύθερη πολιτική δύναμη δεν μπορεί να καταλάβει ή να υπηρετήσει γιατί είναι ταγμένη στο πλευρό του ιδιοκτήτη και στη μεριά της αγοράς.

Η «ανάπτυξη» που ήρθε και κάποια στιγμή θα πέσει και στους «αποκάτω»

Ο πρωθυπουργός στη ΔΕΘ επανέλαβε το γνωστό κυβερνητικό αφήγημα περί της ανάπτυξης που επέστρεψε στην ελληνική οικονομία έπειτα από τις μεταρρυθμιστικές – φιλοεπενδυτικές παρεμβάσεις της πιο φιλοεπιχειρηματικής κυβέρνησης των τελευταίων δεκαετιών. Έχει ασφαλώς δίκιο για τον φιλοεπιχειρηματικό χαρακτήρα των κυβερνητικών επιλογών, αλλά όχι ως προς το αν αυτές αντέστρεψαν την ιστορική τάση παραγωγικής παρακμής της ελληνικής οικονομίας, που παρατηρείται, ανελλιπώς, από το 2010.

Η κυβέρνηση ισχυρίζεται, και επιβεβαιώνεται από την ΕΛΣΤΑΤ, ότι ο ρυθμός ανάπτυξης είναι ο ισχυρότερος και ο δυναμικότερος στην Ευρώπη. Πράγματι, η ελληνική οικονομία ανέκαμψε από το υφεσιακό σοκ της πανδημίας αλλά το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της, με συνυπολογισμό του κόστους διαβίωσης,

είναι το δεύτερο χαμηλότερο της Ευρώπης και βρίσκεται στα επίπεδα του 2007 (καμία ευρωπαϊκή χώρα δεν έχει παρουσιάσει τέτοια κατάρρευση του βιοτικού της επιπέδου).

Η κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι εξαγωγές εκτινάσσονται. Και όντως, κάποια στοιχεία δείχνουν σημαντική αύξηση των εξαγωγών. Όμως ξεχνάει να τα αντιπαραβάλει με τα στοιχεία των εισαγωγών τα δύο τελευταία χρόνια. Οι εισαγωγές προϊόντων, τα δύο τελευταία χρόνια, έχουν εκτιναχθεί και ο ρυθμός αύξησής τους γίνεται χρόνο με τον χρόνο εντονότερος. Η «εξαγωγική φρενίτιδα» που ισχυρίζεται η κυβέρνηση στηρίζεται κατά το 50%, με στοιχεία του ίδιου του ΣΕΒ, σε 270 μόνο επιχειρήσεις και μόνο σε μια δεκάδα προϊόντων.

Η κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι επενδύσεις που έγιναν τα δύο τελευταία χρόνια δεν έχουν προηγούμενο. Πράγματι, τα στοιχεία δείχνουν ότι οι επενδύσεις, το 2021, αυξήθηκαν και σε σχέση με το 2020 και σε σχέση με το 2019. Είναι σίγουρο πως και το 2022 θα αυξηθούν σε σχέση με το 2021. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2021 είναι το πρώτο έτος, από το 2009 κι ύστερα, στο οποίο οι ακαθάριστες επενδύσεις ξεπερνούσαν τις αποσβέσεις των επιχειρήσεων. Όμως, ας σημειωθεί ότι τόσο προ της πανδημίας όσο και μετά, μέχρι το 2021, οι επενδύσεις των επιχειρήσεων στην ελληνική οικονομία ήταν οι τέταρτες χαμηλότερες στην Ευρώπη, ενώ τα κέρδη τους τα τρίτα υψηλότερα στην Ευρώπη. Ταυτόχρονα, η αποδυνάμωση του παραγωγικού ιστού της οικονομίας γίνεται εμφανής στα στοιχεία που παρουσιάζουν το καθαρό απόθεμα μηχανολογικού εξοπλισμού των επιχειρήσεων μαζί με την απώλεια που συντελέστηκε στην περίοδο της οικονομικής κρίσης. Το 2019 το καθαρό απόθεμα αντιστοιχούσε σε 45,2 δισ. ευρώ, όταν το 2010 ήταν ίσο με 69,5 δισ. ευρώ.

Όσον αφορά τη βοήθεια που προέρχεται από το ΕΣΠΑ και το Ταμείο Ανάκαμψης, θα πρέπει κάποτε να ειπωθεί ότι η αναπτυξιακή δυναμική που προσθέτει στην ελληνική οικονομία υπολείπεται σημαντικά αυτής που εμπειρικά εκτιμάται από τα προϋπολογιστικά στοιχεία των διαθέσιμων πόρων των ευρωπαϊκών ταμείων. Μπορεί

να δισεκατομμύρια να είναι αρκετά, αλλά αυτά δεν υπάρχουν διαθέσιμα και προκαταβεβλημένα στα ελληνικά ταμεία. Θα εισρεύσουν σε αυτά μόνο αν δαπανηθούν, πρώτα, εγχώριοι και κοινοτικοί πόροι που υπάρχουν στο ελληνικό Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) από προηγούμενες επενδυτικές παρεμβάσεις. Όμως, η συνήθης στενότητα πόρων του ελληνικού ΠΔΕ δημιουργεί ασυνέχειες στη χρηματοδότηση των επενδύσεων και αυτό, με τη σειρά του, προκαλεί υστερήσεις που καταλήγουν σε μια αποδυναμωμένη αναπτυξιακή προσπάθεια.

Με λίγα λόγια, το επίσημο αφήγημα της κυβέρνησης εμφανίζει την ελληνική οικονομία με ένα εξαιρετικό ενδογενές δυναμικό και, επιπλέον, να αναπτύσσεται ραγδαία! Όμως, πολύ πιθανά αυτό να είναι ένα bounce-back growth effect, ένα φαινόμενο αναπήδησης δηλαδή από μια προηγούμενη κατάρρευση. Το παραγωγικό δυναμικό που χάνεται σε μια ύφεση δεν αναπληρώνεται αυτόματα, κατά τα επόμενα χρόνια. Δηλαδή, η χθεσινή ύφεση υπονομεύει την αυριανή παραγωγική ικανότητα.

*Ταυτόχρονα, η ελληνική οικονομία χαρακτηρίζεται από μια ιδιαίτερη αρχιτεκτονική των βασικών χρηματοροών της και των μηχανισμών διανομής του παραγόμενου προϊόντος που μια οποιαδήποτε αναπτυξιακή διαδικασία δεν φαίνεται να αφορά καθόλου τους «από κάτω». Το αφήγημα της «στάγδην» οικονομίας - *tricke down economics* - όλων των φιλοεπιχειρηματικών κυβερνήσεων, ότι δηλαδή η ευημερία των «αποπάνω» θα πέσει σαν βροχούλα και στους «αποκάτω», δεν τα έχει καλά με την πραγματικότητα των οικονομιών στις οποίες ασκήθηκε.*

Τα βασικά συμπεράσματα

Οι εξαγγελίες της κυβέρνησης και του πρωθυπουργού, στη φετινή ΔΕΘ, είναι εξαιρετικά συγκρατημένες παρότι έρχεται, κατά την ίδια, ο δυσκολότερος χειμώνας από το 1942. Μόνο 5,5 δισ. ευρώ θα δοθούν, δείχνοντας ότι η κυβέρνηση έχει ήδη μπει στη φάση συγκράτησης των δημόσιων δαπανών, στο πλαίσιο της πανευρωπαϊκής δημοσιονομικής αusterοποίησης του 2023 και των

πολιτικών της ΕΚΤ. Δεν είναι τυχαίο πως επιμελητηριακοί εκπρόσωποι των μικρομεσαίων επιχειρηματιών επισημαίνουν κάτι που δεν έχει ξανασυμβεί σε ΔΕΘ. Από τις πρωθυπουργικές ανακοινώσεις σχεδόν λείπουν οι αναφορές στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Οι παρεμβάσεις ευρύτατων δημοσιονομικών ελλειμμάτων, κατά το 2020 και 2021, ακόμα και το 2022, θα αντικατασταθούν από την αναγκαία επιστροφή στα πρωτογενή πλεονάσματα το 2023. Οι εκπρόσωποι των επιχειρήσεων θα πρέπει να καταλάβουν ότι από τις ανακοινώσεις του πρωθυπουργού απουσιάζουν τα άμεσα μέτρα στήριξης αλλά υπάρχουν τα έμμεσα. Όλα τα επιδόματα προς τα χαμηλά εισοδήματα καταλήγουν αμέσως στις επιχειρήσεις της λιανικής.

Τα μέτρα αντιμετώπισης της ενεργειακής κρίσης και των υψηλότερων λογαριασμών ηλεκτρικού ρεύματος ενώ επιχείρησαν, κατά το 2022, να αντιμετωπίσουν τη διαφαινόμενη κατάρρευση της κατανάλωσης και το σοβαρό πρόβλημα ρευστότητας των ενεργειακών εταιρειών, κατά το 2023 θα δίνονται κλιμακωτά, ανάλογα με την κατανάλωση και τον κοινό ευρωπαϊκό βηματισμό, αποσκοπώντας ίσως στη χρυσή τομή μεταξύ της δημοσιονομικής πειθαρχίας και της διατήρησης της ενεργειακής βάσης. Αυτή η χρυσή τομή είναι πολύ δύσκολο να βρεθεί και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αντιμετωπίσει την επαλληλία των κρίσεων που χτυπούν τις οικονομίες της Ευρώπης συνολικά.

Οι υπόλοιπες εισοδηματικές παρεμβάσεις της κυβέρνησης δεν αποσκοπούν στο να αντιμετωπίσουν την κατάρρευση της αγοραστικής δύναμης των λαϊκών εισοδημάτων, αλλά μόνο στη μερική αναχαίτιση της απόλυτης φτώχειας και των ακραίων μορφών υλικής στέρησης. Η Έκθεση Πισσαρίδη παραμένει ο οδοδείκτης της κυβέρνησης, και η οξύτατη πολύπλευρη κρίση είναι μια ευκαιρία για την περαιτέρω θεμελίωση ενός νεοφιλελεύθερου κράτους που αντιμετωπίζει μόνο με «ασπιρίνες» τις ακραίες συνέπειες του αποσυντονισμού των αγορών.

Οι διακηρυγμένες παρεμβάσεις για τη στέγη και την αγορά κατοικίας κινούνται ακόμα στη περιοχή του ευχολογίου. Καμία

παρέμβαση στη συγκράτηση της αύξησης των ενοικίων δεν προβλέπεται, οι δε προθέσεις καθώς και οι τρόποι αύξησης της προσφοράς κτηριακού αποθέματος αποκαλύπτουν έναν σχεδιασμό στα λόγια και απόλυτη αδυναμία ανασύστασης μιας δημόσιας στεγαστικής πολιτικής. Θα έπρεπε κάποια στιγμή να ανατρέξουμε στους λόγους και στον τρόπο κατάργησης του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας. Μια τεχνογνωσία κοινωνικής στεγαστικής πολιτικής έχει χαθεί οριστικά.

Η απόλυτη επικράτηση των trickle down economics είναι δεδομένη και αναμφισβήτητη. Θα πρέπει πρώτα να ευημερήσουν οι πλούσιοι για να πέσουν κάποια «ψίχουλα» στους φτωχούς. Το ζήτημα είναι πως το δόγμα αυτό δεν τεκμηριώνεται από τα εμπειρικά δεδομένα, δηλαδή από την πραγματικότητα. Δεν μπορούμε να «καμαρώνουμε» επειδή δεκαπέντε επιχειρήσεις αύξησαν τις εξαγωγές τους εν μέσω «δύσκολων καιρών». Θα πρέπει να αναρωτηθούμε σοβαρά ποιο είναι το γενικότερο όφελος επειδή κάποιες επιχειρήσεις ευημερούν ή βρίσκουν διέξοδο στις διεθνείς αγορές. Η περιπτωσιολογία είναι ιδεολογία και μάλιστα κυρίαρχη ιδεολογία.

Τα μέτρα που εξήγγειλε στη ΔΕΘ ο Κυριάκος Μητσοτάκης δεν είναι απλώς πρωτοφανώς ανεπαρκή και προκλητικά για την κοινωνία. Είναι ταυτόχρονα και πρόκληση για την αντιπολίτευση, πολιτική και κοινωνική, γιατί πρόκειται για μέτρα που αντιμετωπίζουν την κρίση ηγεμονίας του νεοφιλελευθερισμού με την καταφυγή στην κυριαρχία του μονόδρομου και στην πειθαρχία της οικονομικής καταστολής.

Υπάρχει άλλος δρόμος από τον δρόμο του κ. Μητσοτάκη; Σε αυτό πρέπει να απαντήσουμε και να δουλέψουμε όλες και όλοι μας.

¹ <https://naftemporiki.gr/finance/story/1901088/poso-stoixizei-stin-ellada-i-energeiaki-krisi>

² <https://www.moneyreview.gr/business-and-finance/88043/kindynos-lehman-stin-energeia-margin-calls-1-5-tris-speydoyn-gia-diasoseis-oi-kyverniseis/>

³ <https://www.cnn.gr/oikonomia/chrima/story/328008/ti-simainei-i-katargisi-eisforas-allileggyis-deite-paradeigmta>

⁴ https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2022/05/ETHSIA_EKTHESI_2022_VASIKA_SYMPERASMATA.pdf

⁵ <https://ergasiakadikaionomata.wordpress.com>

⁶ Όπως παραπάνω

⁷ <https://commune.org.gr/to-paragogiko-systima-tis-elladas-syrrikononetai/>

⁸ https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2022/07/Ethsia_Ekthesi_2022.pdf

⁹ <https://www.insider.gr/epiheiriseis/242265/seb-tesseractis-logoi-aisiodoxias-gia-tis-exagoges>

¹⁰ https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2022/07/Ethsia_Ekthesi_2022.pdf

¹¹ <https://www.capital.gr/oikonomia/3657619/g-kabbathas-gsebeegia-tis-exaggelies-tou-prothupourgou-perimename-kai-perimenoume-perissotera>

πηγή:

<https://commune.org.gr/deth-2022-versus-cheimonas-1942%c2%a8/?fbclid=IwAR1j3Ec4v0tGGSmWdhK0mFGwq0b0No45fU6BT-JDCypNCmRD2Ihqg4EBcZM>